

*"Omassa tuwassa –
Omalla luvalla"
Lappeenranta 4.11.2014*

*Tienviittoja tulevaisuuteen – ikäperheseminaari
VE7-perheterapeutti
Esa Nyman*

HIEMAN KAUEMPAA

Aikaisemmin useimmat kehitysvammaiset ihmiset jäivät asumaan vanhempiensa luokse, lapsuuden kotiinsa.

Taakkani kannan-, Vanhuudenturva-, Jos vain palvelut pelaisivat -, Saattaen vaihdettavat - vanhemmat

Nykyään useimmat perheet ajattelevat lapsistaan itsenäistyvinä aivan eri tavalla kuin edellä mainitut perheet

Nämä vanhemmat ovat palvelutietoisempia ja osaavat vaatia ja osallistua tulevaisuuteen liittyviin suunnitelmiin, jotka koskevat asumista, opiskelua ja työtä

TULEVAISUUDEN SUUNNITELMAT

- *VANHEMMAT, jotka etsivät ratkaisuja*
- *VANHEMMAT, jotka ajattelevat tulevaisuutta, mutta eivät voi puhua siitä, vaikka se olisi välttämätöntä suunnitelmien toteutumiselle*
- *VANHEMMAT, jotka kokonaan välttävät kysymystä*

VANHEMPIEN ELÄMÄNKAARI JA KEHITYSTEHTÄVÄT

- ▶ *Vammainen lapsi on "eräs" syvärakenne, jossa on erilaisia ilmenemismuotoja; perheen poikkeaminen ennakoitujen elämänkaaren odotusarvoista.*
- ▶ **PESÄ EI TYHJENE**; "ikuinen lapsi", jatkuvuus edellyttää pysyvää ulkoisen tukijärjestelmän ylläpitämistä
- ▶ **LAPSI EI ERIYDY**; eikä itsenäisty omaa sisäistä säätelyjärjestelmää kehittämällä
- ▶ **PERHEEN ELINTAPA** kapeutuu vanhempien hoitovastuun ja muiden elämänprojektien ristiriidassa
- ▶ **VANHEMPIEN** (usein miten äiti) elämäntapa ja elintila ei muutu siirryttäessä perheen kehitysvaiheesta toiseen
- ▶ **ERITYISESTI ÄITI** säilyy lapsen ulkoisena tukijärjestelmänä tämän aikuisuuteen asti - ylikuormittunut äiti

VANHEMPIEN ODOTUKSET

- *tukisuhde perheelle*
- *tukihenkilö, malli, valmentaja*
- *vertaiset / läheiset*
  - *huolenpito*
  - *turvallisuus*
  - *valvonta*
  - *ohjaus*
  - *huolenpidon laadukkuus*
  - *motivoitunut henkilökunta*
  - *ymmärtävä henkilökunta*
  - *rohkeutta*
  - *välittämistä*
  - *luottamusta*
  - *konkreettista apua*
  - *tietoa*
  - *suhteen toimivuutta*

NORMALISAATIO- INTEGRAATIO-INKLUUSIO

Normalisaatio nähdään vammaisten henkilöiden oikeutena normaaleihin elinolosuhteisiin, elämäntapoihin; kuten päivä- viikko ja vuosirytmit, elämänkaaren normaalit kokemukset ja normaali yksilöllisyyden kunnioittaminen sekä itsemääräämisoikeus

Integraatio on prosessi, joka etenee fyysisestä integraatiosta (lähelle muita) toiminnalliseen (vammat ja vammattomat esim. samalla työpaikalla), sosiaaliseen (hyväksytyksi tuleminen), ja yhteiskunnalliseen integraatioon (arvokkuus ja vastuunotto).

Inkluusio ulottuu kaikkiin palveluihin ja palvelujärjestelmiin, joita vammaiset henkilöt käyttävät päivittäisessä kanssakäymisessä muiden kanssa

SOSIAALINEN NÄKÖKULMA KEHITYSVAMMAISUUTEEN

- ❖ yksilön suoritusten ja ympäristön asettamien odotusten ja vaatimusten ristiriita*
- ❖ työntekijän rooli ei ole pelkästään auttamista vaan tukemista, valmentamista, mallina olemista*
- ❖ itsenäisyyttä suunnitellaan tavoitteiden avulla, jotka antavat käsityksen siitä, mitä kohti ollaan kulkemassa*
- ❖ DIALOGISUUS; itsenäistyjän ja vanhempien pysähtyminen ja miettiminen, mitä he itsenäistymisellä tarkoittavat ja mitä siihen kuuluu*

KUKA MINÄ OLEN?

- ❑ *Jokaisella on tarve tuntee olevansa joku!*
- ✓ *oman itsensä hahmottaminen ja ymmärtäminen - kuka ja mitä minä olen!*
- ✓ *mielekäs sosiaalinen rooli omassa yhteisössä*

- ❑ *Jokaisella on tarve kokea, että hän voi vaikuttaa siihen, mitä hänelle tapahtuu!*
- ✓ *toimintakyky vaikuttaa siihen, miten tyydyttäväksi tai epätydyttäväksi ihminen kokee elämänsä*
- ✓ *jos ei osata hyviä, toimivia elämänhallintakeinoja, käytetään niitä, mitä osataan (esim. itsensä vahingoittaminen ja väkivalta keinona hallita kiusallisia tai vaativia tilanteita, rutiiniin takertuminen saavuttaa kontrollinen tunne, toiseen ihmiseen takertuminen keinona hallita tuskaista oloa)*

MINÄ OLEN - HALUAN - OSAAN

- *"SUURIN LUOPUMINEN, MIHIN IHMINEN KYKENEÉ, ON SE, ETTÄ HÄN TUNNUSTAA JOKAISEN IHMISEN LUONTAISEN ITSENÄISYYDEN JA TEKEE PARHAAN KYKYNSÄ MUKAAN KAIKKENSA AUTTAAKSEEN JOKAISTA SÄILYTTÄMÄÄN SEN".*
- *Yleisellä tasolla itsemääräämisoikeudella tarkoitetaan jokaiselle aikuiselle kuuluvaa moraalista oikeutta tehdä vapaasti omaan elämäänsä liittyviä valintoja ja päätöksiä ja toteuttaa niitä.*
- *KOMPETENSSI: henkilön kyky harkintaan, päättämisen ja toimintaan.*
- *AUTENTTISUUS: henkilön itsenäisyys päätöksenteossa.*
- *VALTA: tekijät, joista kohteen toteutuminen omien päätösten ja tekojen lisäksi riippuu.*
- *TULKINTA: muilla on velvollisuus edistää henkilön kykyä itsenäiseen ajatteluun, päätöksen tekoon ja toimintaan sekä pidäytyä tekemästä mitään, mikä vähentää hänen kykyään niihin, ja auttaa häntä saamaan riittävästi päättämiseen ja toimintaan tarvittavia tietoja.*

MUTTA KAIKKI EI MENEKÄÄN NIIN KUIN....

- ▶ *Irtaantuminen - luopuminen - luovuttaminen - itsenäistyminen ei olekaan helppoa, vaikka asumispalvelut olisivatkin ok.*
  - ▶ *Kehitysvammaisella ihmisellä on oikeus kirjoittaa mahdollisimman itsenäinen oman elämän käsikirjoitus.*
  - ▶ *Tiivis yhdessäolo, asenteet, pelot, vertaaminen omaan ikäluokkaan ym. hidastavat oman elämän haltuunottoa.*
-
- ▶ *Tänä päivänä on huomattavan paremmat lähtökohdat tasa-arvoiseen elämään.*
  - ▶ *Ihmisoikeudet, tasavertaisuus, mahdollisuudet opiskelussa ja työelämässä, yksilöllisyys, nuoren kuunteleminen, tukipalvelut, valinnan mahdollisuudet antavat pohjaa itsetunnon ja oman elämän vahvistumiselle.*

MAHDOLLISUUDET ITSENÄISTYMISEEN

- ▶ *Vanhempien asenne vaikuttaa itsenäistyjän asenteeseen*
- ▶ *Vanhempien valmiudet; tieto, asialle valmistautuminen, keskustelu, parisuhde.*
- ▶ *Vanhempien näkemys ja päämäärä keskeinen.*
- ▶ *Optimaalinen tilanne; molemmat osapuolet ovat samaa mieltä!*
- ▶ *Dialektinen ratkaisu; molempien osapuolien käsitykset siitä, mitä itsenäistyminen on!*
- ▶ *Epärealististen tavoitteiden salliminen.*
- ▶ *Valintojen mahdollisuus; riskinotto, jokaisella valinnalla on seuraamuksensa.*
- ▶ *Tavoitteellisuus - yksilöllisyys - toiminta*
- ▶ *Työorientaatio*
- ▶ *Vanhemmat asiantuntijana*
- ▶ *Kumppanuus*

- *Vanhemmat sekä työntekijät ovat herkästi taipuvaisia korostamaan omaa vastuutaan ja säätelemään kehitysvammaisen henkilön elämää niin, että tämä ei joudu kohtaamaan vaikeita elämäntilanteita!*